

ZOLTÁN SZÉKELY (1912-2000)

S-a născut la 18 noiembrie 1912 în orașul Dej, dintr-o familie veche de secui, ca fiu al funcționarului bancar Székely Gyula și al lui Biró Margit. După decesul tatălui, în timpul primului război mondial, familia s-a retras la Sfântu Gheorghe. Aici a terminat studiile secundare iar pe cele universitare le-a absolvit la Cluj luându-și licența în filologie clasică și istorie antică.

Carierea și-a început-o ca profesor secundar la Liceul Reformat Wesselényi din Zalău, în anii 1936-1937, pentru ca apoi întreaga sa activitate să se desfășoare în cadrul Muzeului Național Secuiesc din capitala județului Covasna. Între anii 1937-1944 a fost profesor de limba latină și greacă la Liceul Reformat Székely Mikó și custode al muzeului. Între 1944-1945 lucrează ca muzeograf, iar între 1945-1949 se întoarce la catedră rămânând și colaboratorul muzeului. Din 1949, timp de patru decenii (în 1990 s-a retras la pensie), este directorul muzeului din Sfântu Gheorghe.

Interesul său pentru arheologie și istorie veche s-a manifestat în 1939, cu ocazia descoperirii tezaurului de la Valea Strâmbă, județul Harghita, când prof. I. Nestor a făcut o vizită la Sf. Gheorghe, întâlnire care s-a transformat într-o prietenie și colaborare profesională de o viață, marcându-i întreaga sa carieră. Ajuns în fruntea muzeului, cu modestie, tact și diplomatie, dar și cu multă perseverență a reușit să păstreze și să îmbogățească colecțiile acestei instituții. În interior a urmărit organizarea laboratoarelor și a diferitelor secții de specialitate, întocmirea unei expoziții de bază care să reflecte trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat al locuitorilor din sud-estul Transilvaniei. Pe teren, a strâns și a făcut descoperiri arheologice întâmplătoare și pe teritoriul județelor Mureș, Harghita și Covasna. Acestea au fost valorificate prin publicări adecvate, concise și obiective.

În urma prezentării cercetărilor sistematice efectuate în anul 1943 la castrul roman de la Comolău a obținut titlul de doctor în arheologie și istoria artei universale antice, la Cluj.

După cel de al doilea război mondial prof. Székely Zoltán, pasionatul director al muzeului din Sfântu Gheorghe, în colaborare cu Academia Română, a întreprins cercetări de amploare în toate domeniile arheologiei. În anul 1949, în colaborare cu Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, au fost depistate o serie de așezări neolitice. Aceste cercetări au fost continuate, între anii 1954-1955, în colaborare cu I. Nestor, la Leț. Astfel, s-au întregit cunoștințele legate de problemele de cronologie relativă ale neoliticului din sud-estul Transilvaniei și evoluția ceramicii pictate de la Ariușd. În acești ani, muzeul din Sfântu Gheorghe a fost o gazdă primitoare a unui întreg colectiv de specialiști, condus de prof. I. Nestor și colaboratorii săi apropiați, împreună cu care și-a unit forțele pentru lămurirea multor probleme. Printre colaboratori trebuie să amintim numele unor iluștri arheologi ca: E. Zaharia, C. Daicoviciu, K. Horedt, D. Protase, I. I. Russu, E. Chirilă, P. I. Roman, I. Molnar și alții.

Problemele eneoliticului au fost cercetate la Reci, epoca bronzului timpuriu la Zăbala, prima vârstă a fierului la Reci și Cernat, La Tène-ul dacic în așezări și cetăți la Covasna și Cașin. Au fost săpate sistematic lagărele militare romane de la Olteni și Boroșneu Mare. A obținut importante rezultate și în domeniul cercetării epocii postromane la Sfântu Gheorghe, Poian și Cernat.

A cercetat așezări din sec. X-XI la Sfântu Gheorghe, Ghidfalău-Bedeháza și necropole din sec. XII-XIII la Zăbala și Peteni. De asemenea, așezări ale secuilor la Ojdula, Cernat și Turia.

Dacă încercăm să grupăm pe epoci obiectivele cercetate de prof. Székely Zoltán, obținem o listă care mărturisește clar noutatea și bogăția rezultatelor obținute de-a lungul acestor ani. Materialul arheologic recoltat de pe urma cercetărilor de pe teren a fost publicat la început, după posibilități, în publicații locale, apoi în cele ale Institutului de Arheologie. De numele lui se leagă și fondarea anuarului științific al muzeului din Sfântu Gheorghe, denumit Aluta. Primul număr a fost publicat în 1969 și continuă să apară și azi. Timp de peste patru decenii Székely Zoltán a fost prezent la congrese naționale, sesiuni de rapoarte, simpozioane sau alte reuniuni științifice interne și externe. Rezultatele noilor descoperiri le-a prezentat și publicat la reuniunile internaționale la care a luat parte în decursul anilor. În afara cercetărilor arheologice a desfășurat și o bogată activitate numismatică, etnografică, de istoria culturii și a civilizației și în domeniul istoriei artelor. Prin intervenția sa promptă și eficientă au fost recuperate numeroase tezaure și descoperiri izolate care au îmbogățit colecțiile muzeului, iar valorificarea s-a făcut în reviste de specialitate, la care Székely Zoltán a colaborat, uneori chiar ca membru în comitetele de redacție.

Pentru activitatea sa științifică a fost răsplătit cu diferite distincții dintre care amintim: Ordinul Muncii cl.

a III-a în 1957; Meritul Cultural cl. a III-a în 1969; membru corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice în 1970, doctor docent, cetățean de onoare al municipiului Sfântu Gheorghe în 1998 și membru corespondent al Academiei Științifice Maghiare în 2000.

Cu aceeași pricepere și zel și-a continuat activitatea și în anii pensionării (1990-2000), prin publicarea a numeroase articole și studii în diferite reviste și anuare științifice din țară și din străinătate, realizând în această perioadă peste 25 de titluri. Aștepta cu nerăbdare să apară amplul volum propriu de studii dedicat împlinirii vârstei de 90 de ani, care ar fi fost o încoronare a întregii sale activități, dar n-a mai apucat!

După revenirea din șocul dureros creat de dispariția celui care a fost prof. dr. docent Székely Zoltán va trebui să analizăm cu multă atenție întreaga moștenire pe care ne-a lăsat-o și să vedem ce putem încredința tiparului.

În numele colegilor și al tuturor colaboratorilor din diferitele generații, al căror dascăl a fost și care sunt alături de mine, îi spunem să-i fie țărâna ușoară și să se odihnească în pace!

Zsolt Székely

LISTA SELECTIVĂ A LUCRĂRILOR

1. *A komolói crődített római tábor (Castrul roman de la Comolău)*, Cluj 1943, 35 p.+ XIV pl. în afara textului.
2. *Ala I. Asturum a Székelyföldön (Ala I Asturum în Țara Săcuriască)*, Erdélyi Múzeum, 49, 1944, p. 485-486.
3. *Le trésor de Alungeni*, Dacia, 11-12, 1945-1947, p.105-114.
4. *A tekerőpataki népvándorlás kori lelet (Descoperire din epoca migrațiilor de la Valea Strâmbă)*, Folia archaeologica, 5, 1946, p. 95-99.
5. *Jegyzetek Dácia történetéhez (Notices sur l'histoire de la Dacie)*, Sf. Gheorghe, 1946, 53 p.
6. *Sepsiszentgyörgy története a középkor végéig (Istoria orașului Sf. Gheorghe până la sfârșitul evului mediu)*, Sf. Gheorghe, 1954, 73 p + 5, pl. în afara textului.
7. *Săpăturile de la Leț-Varheghiu (Trei Scaune)*, în Materiale și cercetări de istorie veche a României, București 1951, p. 3-20 + XI pl. în afara textului.
8. *Tezaurul dacic de la Șimleul Silvaniei*, în Materiale și cercetări de istorie veche a României, București, 1951, p. 43-59 + 7 pl. în afara textului.
9. *Săpăturile din anul 1949 la Bixadul Oltului (Trei Scaune)*, în Materiale și cercetări de istorie veche a României, București 1951, p.74-93 + XX . pl. în afara textului.
10. *Cercetări arheologice în Regiunea Stalin și Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară*, Mediaș, 1953, p.15.
11. *Raport despre cercetările arheologice executate de Muzeul Regional Sf. Gheorghe între anii 1945-1953. Date referitoare asupra epocii bronzului din Regiunea Autonomă Maghiară. Noi descoperiri scitice la Lopadea Ungurească. Urmele de înmormântare veche la Covasna*, în Almanah, 1879-1954, Tg. Mureș, 1955, p. 7-59.
12. *Contribuții la cronologia epocii bronzului în Transilvania*, SCIV, 6, 1955, 3-4, p. 843-865.
13. *Tezaurul monetar de la Fotoș și pătrunderea comercială romană în estul Daciei în sec. I. î.c.n.*, Materiale, 2, 1956, p. 645-683, în colaborare cu B. Mitrea.
14. *Kovács Stefán*, (Necrolog), SCIV, 1956, 3-4, p. 465-467.
15. *Știri cu privire la unele descoperiri monetare din Transilvania*, SCN, 1, 1957, p. 471-474.
16. *Săpăturile arheologice de la Porumbenii Mici*, Materiale, 6, 1959, p. 523-530.
17. *A korai vaskor hatása a dákok anyagi műveltségére (Influența primei vârste a fierului asupra culturii materiale a dacilor)*, ArchÉrt, 1, 1959 p. 61-62.
18. *Mormântul scitic de la Sf. Gheorghe*, SCIV, 11, 1960, 2, p. 273-281.
19. *Die Cerneahov-Sântana de Mureș Kultur im Gebiete der Ungarischen Autonomen Region der RVR*, im 4. Jahrhundert v. ztr. Bericht über den, V. Internationalen Kongress für Vor-und Frühgeschichte, Hamburg, 1958, Berlin, 1961, p. 799-804.
20. *Olteni near Sfântu Gheorghe. Intorno a un castro romano*, Fasti Archaeologici, 1962, p. 385.
21. *Nadoby prashelo typu na slovansych sidliskach v. Sedno hradsku*, ArchRozhl, 15, 1963, 3, p. 346-348.
22. *Descoperiri din neoliticul târziu în așezarea de la Reci*, SCIV, 15, 1964, 1, p. 121-136.
23. *Contribution a l'étude du développement du Néolithique dans la Transylvanie sud-orientale*, în Atti del VI. Congresso Internazionale delle Scienze Preistoriche e Protohistoriche, Roma, 1965, p.70-74.
24. *Un vas de lemn din inventarul unui fierar (secolul al XV-lea)*, Studii și Cercetări de Etnografie și Artă Populară, Muzeul de Artă Populară al RSR, București, 1965, p. 327.
25. *Contribuții la dezvoltarea culturii Noua în sud-estul Transilvaniei*, StudComSibiu, 12, 1965, p.21-35.
26. *Descoperiri epigrafice și arheologice pe granița de est a Transilvaniei*, ArhMold, 5, 1967, p.133-143.
27. *Săpăturile executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe*, Materiale, 7, 1967, p.179-190.
28. *Contribuții la problema începutului epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, SCIV, 10, 1968, 3, p. 423-428.
29. *Tezaurul monetar de la Dedrad*, SCN, 4, 1968, p. 459-463.
30. *Monumente arhitectonice ale orașului Sf. Gheorghe*, Muzeul Sf. Gheorghe, 3-14, 1969, 35 figuri (în colaborare cu N. Varga).
31. *Materiale ale culturii Sântana de Mureș din sud-estul Transilvaniei*, Aluta, 1, 1969, p. 7-90 +24 pl.+ hărți și planuri.
32. *Die frühesten slavischen Siedlungen in*

Siebenbürgen, Slavia Antiqua, 18, 1970, p.125-136.

33. *Nouvelles données sur la chronologie de l'âge du fer (époque de Hallstatt) en Transylvanie (R.S. de Roumanie)*, în Actes du VIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, 1, Praga, 1970, p. 735-738.

34. *Cultura Ciomortan*, Aluta, 2, 1970, p. 71-76 +15 fig. în afara textului.

35. *Contribuții la cunoașterea culturii Boian în sud-estul Transilvaniei*, McmAntiq, 2, 1970, p.19-23.

36. *Villa rustica romană de la Ciomafăia*, StComSibiu, 15, 1970, p.156-159.

37. *Noi descoperiri monetare grecești în județul Covasna*, SCN, 5, 1971, p. 361.

38. *Slaves anciens dans le sud-est de la Transylvanie*, Balkano-Slavika, 1, 1971, p. 55-57.

39. *Unele probleme ale cercetărilor epocii feudale timpurii în sud-estul Transilvaniei (sec. X-XI)*, Aluta 3, 1971, p.141-165.

40. *Meșteșugul de turtă dulce și formele de turtă dulce ca obiect de artă populară la secuii din Transilvania*, Cibinium, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1971, p. 263-274.

41. *Éléments byzantins dans la civilisation matérielle des VIe - VIIIe siècles dans le sud-est de la Transylvanie*, Dacia, N. S., 15, 1971, p. 353-358.

42. *L'aspect de la culture matérielle de VIIIe-Xe siècles dans le sud-est de la Transylvanie*, în *Les questions fondamentales du peuplement du Bassin des Carpathes du VIIIe au Xe siècles*, Conference Internationale 1971 à Szeged, Szeged, 1972, p.125-128.

43. *Korai középkori temetők Délkelet Erdélyben (Cimitire prefeudale din sud-estul Transilvaniei)*, Korunk Évkönyve, 1973, Cluj, p. 219-228.

44. *Săpăturile executate de Muzeul din Sf. Gheorghe (1967-1970)*, Materiale, 10, 1973, p. 219-224.

45. *Sud-estul Transilvaniei în sec. VI-XIII*, Aluta, 6-7, 1974-1975, p. 57-61.

46. *Adatok Gál Sándor és Gál József 1848-1849-es forradalmi tevékenységéhez (Date cu privire la activitatea revoluționară a lui Gál Sándor și Gál József în anii 1848-1849)*, Aluta, 6-7, 1974-1975, p.143-147+3 pl. în afara textului.

47. *Noi descoperiri din epoca romană din sud-estul Transilvaniei*, SCIVA, 26, 1975, 3, p. 343-351.

48. *Așezarea prefeudală de la Bezid*, Marisia, 6, 1976, p. 117-123.

49. *Contribuții la problema fortificațiilor și*

formelor de locuire din sud-estul Transilvaniei, Aluta, 8-9, 1976-1977, p. 25-36.

50. *Cultura mormintelor tumulare în sud-estul Transilvaniei*, SCIVA, 28, 1977, 1, p. 125-126.

51. *Castrul roman de la Olteni*, Aluta, 10-11, 1978-1979, p. 55-75.

52. *Date privitoare la stratificarea socială la secuii în sec. XVI-XVII*, Aluta, 10-11, 1978-1979, p.105-114.

53. *Butonul de os de la Târgu Secuiesc*, SCIVA, 29, 1978, 2, p.189-290.

54. *Rășcoala secuilor din 1595-1596*, (în colaborare cu P. Binder), București, 1978, p. 142-143.

55. *Cetatea dacică din valea Cașinului*, StudComBrașov, 1979-1980, p. 23-34.

56. *Cetăți din epoca bronzului în județul Covasna*, Aluta, 12-13, 1980-1981, p. 21-31.

57. *Tezaurul monetar de la Hilib, jud. Covasna*, CercNum, 3, 1980, p. 3-10.

58. *Les daces et les romains aux II-IVe siècles dans le Sud-Est de la Transylvanie*, în Actes du IIe Congrès International de Thracologie, Bucarest, 4 -10 septembre 1976, București, 1980, p. 59-61.

59. *Contribuția arheologiei la cunoașterea evoluției civilizației geto-dace în interiorul arcului carpatic și legăturile cu regiunile extracarpatică*, RevMuzMon, 4-5, 1980, p. 42-50.

60. *Considerații privind dezvoltarea culturii Wietenberg în sud-estul Transilvaniei*, Aluta, 17-18, 1985-1986, p.153-165 + 21 pl. și fig.

61. *Cimitirul și biserica datând din feudalismul timpuriu de la Chilieni - oraș Sf. Gheorghe, jud. Covasna*, Materiale, 1986, p. 215-224.

62. *La position d'Ariuşd dans le cadre de la civilisation Cucuteni. La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, în Session scientifique Iași-Piatra Neamț 1984, Iași, 1987, p. 15-19.

63. *Așezări din secolele VII-VIII în bazinul superior al Târnavei Mari*, SCIVA, 39, 1988, 2, p.169-198 + 2 fig. în text.

64. *Necropola medievală de la Peteni (com. Zăbala)*, SCIVA, 41, 1990, 1, p. 87-110.

65. *Kora középkori települések a Székelyföldön (XI-XIV. Század) Veszprémi Történelmi Tár*, Veszprém, 1990, p. 3-19.

66. *Așezări din secolele VI-XI p. Ch. în bazinul Oltului superior*, SCIVA, 43, 3, București, 1992, 245-306.

67. *Az oltszemi (Olteni) római tábor (Háromszék - Kovászna megye) 1987-1988. Évi ásatások*, Communicationes Archaeologicae Hungariae, Budapest, 1993, 47-55.

68. *A zabolai (Zăbala - România) kora középkori temető*, A Veszprémi Megyei Múzeumok Közleményei, 19-20, 1993-1994, Veszprém, 1994, 277-303.

69. *Vestigiile unui cuptor de topit minereu de fier din secolul al IV-lea d.Ch. de la Sfântu Gheorghe - Chilieni*, Acta Musei Napocensis, 34, I, Cluj - Napoca, 1994, p. 299-305.

70. *Noi descoperiri dacice de la Turia (jud.*

Covasna), Cumidava, XV- XIX, Muzeul de Istorie Braşov 1990-1994, p. 5-12 (în colaborare cu Gh. Lazarovici).

71. *In memoriam directorului doctor docent Octavian Floca*, Sargetia, XXV/1, 1995-1996, p. 27-31.

72. *Unelte agricole în colecția Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe*, Acta 1999, Sf. Gheorghe, 2000, p. 119-124.

73. *Árpád-kori nyílhegyek Kovászna megyében (Vârfuri de săgeată din perioada arpadiană pe teritoriul jud. Covasna)*, Acta 1999, Sf. Gheorghe, 2000, p. 241- 246.

